

Інформація про автора

ЯРОВА Юлія Михайлівна – викладач кафедри маркетингу та підприємництва Вінницького кооперативного інституту (21009, м. Вінниця, вул. Фрунзе, 59, e-mail: important@mail.ua)

ЯРОВАЯ Юлия Михайловна – преподаватель кафедры маркетинга и предпринимательства Винницкого кооперативного института (21009, г. Винница, ул. Фрунзе, 59, e-mail: important@mail.ua)

YAROVA Yulia – lecturer of the department of marketing and entrepreneurship, Vinnytsia cooperative institute (21009, Vinnytsia, Frunze str., 59, e-mail: important@mail.ua)

УДК: 631.16

ІНДИКАТОРИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

О.С. ЧЕРНЕНКО, аспірант
ННЦ «Інститут аграрної
економіки»

Розглянуто методичні підходи до визначення індикаторів фінансової безпеки, головною метою якої є гарантування його стабільного та максимально ефективного функціонування підприємства сьогодні та високого потенціалу його розвитку в майбутньому. Встановлено, що побудова системи фінансової безпеки неможлива без визначення індикаторів, за допомогою яких можна оперативно аналізувати стан фінансової безпеки, запобігати розвитку негативних тенденцій з метою внесення коректив у підприємницьку діяльність суб'єктів підприємництва.. Серед різноманітності методичних підходів оцінки фінансової безпеки перевага надається аналізу фінансового стану за допомогою системи коефіцієнтів, однак існують неузгоджені питання щодо методик їх розрахунку, а різноманітність нормативних значень фінансових коефіцієнтів вимагає врахування специфіки галузі.

Ключові слова: індикатори, фінансова безпека, платоспроможність, фінансова стійкість, прибутковість, порогові значення, фінансовий стан

Рис. 1. Літ. 15.

Постановка проблеми. Основною метою фінансової безпеки є гарантування захищеності від різних загроз, забезпечення ефективного розвитку підприємства на перспективу. Фінансова безпека може бути визначена як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражених у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського становища і перспектив її технологічного та фінансового розвитку. Головною метою фінансової безпеки підприємства, на думку автора, є «гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому» [1, с. 101].

Трактування поняття фінансової безпеки обов'язково пов'язують з конкретними індикаторами, за допомогою яких можна оцінити фінансовий стан, який визначає фінансову безпеку.

Вирішення питань забезпечення фінансової безпеки підприємств аграрної сфери неможливе без формування ефективної системи фінансової безпеки, яка передбачає діагностику фінансово-економічної захищеності підприємства в умовах, коли поточна діяльність суб'єкта підприємництва зумовлює не завжди передбачену зміну величини і складу позиченого і власного капіталів, проте, потребує максимального контролю захисту свого потенціалу, рівень якого характеризує кількісну величину можливості підприємства на відповідний момент часу протистояти загрозам внутрішнього і зовнішнього середовища, дає змогу відкоригувати точність його цілісної захищеності.

Побудова системи фінансової безпеки неможлива без визначення критеріальних вимог через визначення конкретних індикаторів, за допомогою яких можна оперативно аналізувати стан фінансової безпеки різних суб'єктів, запобігати розвитку негативних тенденцій, вносити необхідні корективи у повсякденну та перспективну діяльність, прогнозувати розвиток подій.

У науковій літературі зустрічаються різні підходи до визначення критеріїв та індикаторів фінансової безпеки.

Індикатор (від лат. Indico – вказую, визначаю) – елемент, що відображає хід процесу або стан об'єкта аналізу, його якісні та кількісні характеристики.

Невід'ємним елементом дослідження є вибір критерію безпеки, під яким варто розуміти ознаку або суму ознак, що свідчать про те, чи характеризується підприємство фінансовою безпекою чи ні. Такий критерій повинен дозволяти не лише констатувати наявність фінансової безпеки підприємства, а й оцінювати її рівень за допомогою показників, які використовуються в плануванні, обліку й аналізі діяльності підприємства, що є передумовою практичного використання цієї оцінки.

Індикатори або показники є кількісними характеристиками стану фінансової діяльності, відібрані для характеристики стану фінансової безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує в літературних джерелах в основному такий підхід до визначення сутності категорії «індикатор» «як кількісної та якісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів аграрної сфери» [2, с.176], [3, с.139]; [4, с.74].

Сукупність індикаторів, яка характеризує стан суб'єктів аграрної сфери, є найважливішою відхідною інформацією, на якій має базуватись весь процес стратегічного планування фінансової безпеки [5, с. 56-61].

Натомість різними є підходи до визначення тих чи інших індикаторів фінансової безпеки та їх порогових значень. Так, Квятківський Ю.В. [6, с.74] визначає «низку специфічних індикаторів: середньорічні темпи приросту грошової маси; величина номінальної й реальної облікової ставки; показник грошового надлишку; швидкість обігу фінансових ресурсів; загальний обсяг і структура надходжень; наявність достатніх резервів; покриття резервами середньомісячної потреби; щоденний обсяг обігу готівки; межа коливань; ступінь збалансованості витрат і надходжень фінансових ресурсів; професіоналізм та ретельність розробки й процедура розгляду та затвердження кошторисів; масштаби фінансування; наявність чи відсутність високоліквідних резервів; система обліку; своєчасність фінансування; характер взаємовідносин із банком; стан розрахунків за зобов'язаннями; масштаби податкових пільг; рівень девальвації національної валюти; наявність чи відсутність жорстких фінансових обмежень; фінансова дисципліна; розмір загальної капіталізації; обсяги інвестицій».

Папехин Р.С. [7, 21с.] вважає, що «для оцінки фінансової безпеки запропоновані індикатори фінансової безпеки, головними з яких є показники зміни вартості підприємства».

Індикаторами фінансової безпеки підприємства, на думку Арефєвої О.В., [1, с. 102] «є граничні значення таких показників: коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового лєвериджа, коефіцієнта забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, показника розвитку компанії, показника диверсифікованості, темпів зростання прибутку, обсягу продажів, активів, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо. Показниками оцінки є : надлишок або нестача власних оборотних засобів, які необхідні для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства; надлишок або нестача власних оборотних засобів, а також середньорічних і довгострокових кредитів та позик; надлишок або нестача загальної величини оборотних засобів» [8, с. 102].

Єрмошенко М.М. [9] вважає, що «при визначенні критеріїв оцінки фінансової безпеки логічно виділяти макро- і мікроекономічний, зовнішній та внутрішній аспекти, рівні існуючої системи фінансування. Серед найбільш загальних показників фінансової безпеки суб'єктів аграрної сфери виділяють результати економічної діяльності (здатність підприємства досягти поставленої мети й виконувати власну місію в стратегічному вимірі), продуктивність (співвідношення обсягу виробленої продукції із кількістю витрачених ресурсів) та ін. Конкретніше уявлення про стан фінансової безпеки дають такі характеристики: фінансова стабільність, платоспроможність, маневреність, ліквідність. Крім цих показників слід застосувати й такі – загальний коефіцієнт ліквідності, стійкості, рентабельності виробництва, ефективність нагромадженого капіталу тощо. Показники безпеки і стійкості мають доповнюватися даними оцінки ризиків».

Кириченко О.А. [10, с.15] вважає, що «узагальнюючим показником оцінки безпеки є необхідний приріст власного капіталу підприємства. Цей показник оцінки фінансової безпеки містить також фактор контролю основної цілі власника підприємства – приріст власного вкладеного капіталу».

На думку Пойда-Носик Н.Н. [11, с.117-124], «основними складовими фінансової безпеки підприємства є фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність та прибутковість діяльності. Одним із факторів фінансової стійкості підприємства і прямого впливу на його фінансову безпеку є ефективне управління вартістю і структурою капіталу».

Вечканов Г [12, с.236, 237], крім рівня платоспроможності й ліквідності оборотних засобів, пропонує вивчити також рівень ефективності використання ресурсів підприємства, прибутковість і рентабельність, ефективність діяльності із запобіганням негативним внутрішнім та зовнішнім впливам на фінансову безпеку, рівень контролю господарської діяльності з позиції підвищення ефективності виробництва.

Формулювання цілей статті. Отже, методика проведення діагностики фінансової безпеки господарюючих суб'єктів підприємництва характеризується різноманітністю підходів, серед яких перевага надається аналізу фінансового стану за допомогою системи коефіцієнтів.

Особливий інтерес викликає зарубіжний досвід оцінки фінансового стану підприємств, зокрема модель Альтмана, Лису, Таффлера, Тішоу, Спрінгейта, які базуються на мультиплікативному дискримінантному аналізі кризових явищ, які відрізняються між собою за рядом ознак: ступенем формалізації показників (кількісні, якісні, комбіновані), характером залежності результативних і факторних ознак (детерміновані, стохастичні), складом критеріїв (однокритеріальні, багатокритеріальні), походженням (вітчизняні, зарубіжні), статусом (авторські, регламентовані нормативними актами), можливістю практичного застосування щодо окремих підприємств (загальні, спеціальні).

Разом з тим, одним з головних недоліків існуючих методик лишається об'єктивність формування висновків за результатами оцінки фінансового стану для всіх без виключення видів економічної діяльності, особливо для аграрного сектору економіки, де в умовах кризових явищ відсутня ефективна система діагностики їх глибини, що не дозволяє розробляти заходи виходу з важкого фінансового стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз економічних джерел дає підстави стверджувати, що існують неузгоджені питання щодо методик розрахунку коефіцієнтів та визначення їх нормативних значень, які вкрай відрізняються і не можуть застосовуватись для всіх галузей, не враховуючи специфіку. Різноманітність нормативних значень різних фінансових коефіцієнтів в методиках вимагає врахування галузевого чинника і визначення середнього для окремих галузей значення, що дозволить об'єктивно підійти до оцінки і визначення кредитоспроможності позичальника.

Аналіз існуючих підходів до оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва є досить широким та дозволяє визначити як функціональні складові безпеки, так і різні напрями його діяльності. Вони можуть використовуватись як окремо, так і разом в межах процесу управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва.

Для встановлення рівня фінансової безпеки важливими є визначення їх порогових значень, недотримання яких буде свідчити про ознаки нестійкого стану суб'єктів агробізнесу.

Під пороговими значеннями індикаторів фінансової безпеки доцільно розуміти граничні величини, недотримання яких призводить до переходу фінансової безпеки з безпечного стану до небезпечного. Слід підкреслити, що за межами граничних значень індикаторів фінансової безпеки фінансова система підприємства втрачає спроможність до динамічного розвитку, стає об'єктом, який втрачає свою ліквідність, тому їй загрожує банкрутство [13, с.176].

На думку Сухорукова А.І. [14, с.73] «при визначенні порогових значень фінансової безпеки суб'єктів аграрної сфери слід врахувати також граничні рівні критеріїв, встановлені для їх конкурентів і партнерів. Крім того, як порогові значення фінансової безпеки можуть прийматись значення відповідних показників інших країн».

Індикатори фінансової безпеки відображають специфіку певного рівня управління підприємницькими структурами в аграрній сфері. Запропоновані індикатори фінансової безпеки Гривківською О.В. [15] повинні враховувати порогові значення (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори фінансової безпеки підприємства

Показники	Порогові значення	Примітки
1	2	3
Коефіцієнт покриття	1,0	Значення показника повинне бути не менше за порогові
Коефіцієнт автономії	0,3	Значення показника повинне бути не менше за порогові
Рівень фінансового левериджу	3,0	Значення показника повинне бути не більше за порогові
Коефіцієнт забезпеченості відсотків до сплати (Прибуток до сплати відсотків і податків / відсотки до сплати)	3,0	Значення показника повинне бути не менше за порогові
Рентабельність активів	Індекс інфляції	Значення показника повинне бути не менше за порогові

Продовження табл. 1

1	2	3
Рентабельність власного капіталу	15%	Значення показника повинне бути не менше за порогові
Середньозважена вартість капіталу	Рентабельність активів	Значення показника повинне бути не менше за порогові
Показник розвитку компанії (відношення валових інвестицій до амортизаційних відрахувань)	1,0	Значення показника повинне бути не менше за порогові
Тимчасова структура кредитів	Кредити, строком до 1 року > 30%; кредити строком більше 1 року < 70%	Значення показника повинне бути не менше за порогові
Показники диверсифікації : – диверсифікація покупців (доля у виручці одного покупця); – диверсифікація постачальників (доля у виручці одного постачальника)	10%	Значення показника повинне бути не більше за порогові
Темпи зростання прибутку, реалізації продукції, активів	Темпи росту прибутку > темпів росту реалізації продукції > темпів росту активів	
Співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості	Період обороту дебіторської заборгованості > періоду обороту кредиторської заборгованості	

*Джерело: [15]

Висновки і перспективи подальших досліджень. На нашу думку, для вдосконалення методичних підходів до оцінки фінансового стану суб'єктів підприємництва в аграрній сфері варто сформувати обґрунтовану систему оцінки фінансової безпеки з визначальними показниками, розробку граничних значень величин цих показників з обов'язковим врахуванням галузевої приналежності, що спростить процедуру прийняття управлінських рішень для забезпечення їх ефективної діяльності, а, отже, і сприяння стабільності фінансової безпеки. В цьому зацікавлені як суб'єкти підприємництва, так і держава, а ігнорування таких підходів може мати негативні наслідки для галузі та економіки України.

Список використаних джерел

1. Арефєва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Арефєва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №1(91). – С. 98-104.
2. Картузов Є.П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є.П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. - №8(134). – С. 172-182

3. Кузенко Т.Б. Обоснование выбора индикаторов для рейтинговой оценки финансовой оценки финансовой безопасности предприятия / Т.Б.Кузенко, А.В.Юсвалиева // Бизнесинформ.- 2011.-№2(1).- С.139-141
4. Квятківський Ю.В. Критерії оцінки фінансової безпеки суб'єктів аграрної сфери / Ю.В. Квятківський // Економіка АПК. – 2009. - №11. – С. 70-75.
5. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози стратегія забезпечення / Єрмошенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
6. Квятківський Ю.В. Критерії оцінки фінансової безпеки суб'єктів аграрної сфери / Ю.В. Квятківський // Економіка АПК. – 2009. - №11. – С. 70-75.
7. Папехин Р.С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия: Автореф. дис. канд. эконом. наук. Волгоград., 2007. – 21с.
8. Андрушків Б.М. Удосконалення методичного підходу до аналізу капіталізації машинобудівного підприємства / Б.М.Андрушків, Л.М.Мельник // Економічний вісник Донбасу.– 2010.– №3(21).– С.41–45
9. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози стратегія забезпечення / Єрмошенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
10. Кириченко О.А. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку підприємства / О.А. Кириченко, Ю.Г. Кім // Економіка і держава. – 2009. - №1. – С. 13-17.
11. Пойда-Носик Н.Н. Управління вартістю і структурою капіталу підприємства як елемент фінансової безпеки /Н.Н. Пойда-Носик, Л.В. Петришинець // Фінанси України.- 2010.- №6.- С.117-124
12. Вечканов Г.С. Экономическая безопасность: Учебник. – СПб.: Питер, 2007. – С.236, 237
13. Картузов Є.П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є.П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. - №8(134). – С. 172-182.
14. Сухоруков А.І., Ладюк О.Д. Фінансова безпека держави: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 73]
15. Гривківська О.В. Забезпечення фінансової безпеки сільського господарства: [Монографія]./ О.В. Гривківська.- Тернопіль: Астон, 2012.-340, с. 212.

Список джерел у транслітерації / References

1. Arefyeva O.V. Ekonomichni osnovy formuvannya finansovoyi skladovoyi ekonomichnoyi bezpeky / O.V. Arefyeva, T.B. Kuzenko // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2009. - #1(91). – S. 98-104.
2. Kartuzov Ye.P. Vyznachennya finansovoyi bezpeky pidpryyemstva: ponyattya, zmist, znachennya i funktsional'ni aspekty / Ye.P. Kartuzov // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2012. - #8(134). – S. 172-182
3. Kuzenko T.B. Obosnovanye vybora undyktorov dlya reytynhovoy otsenky fynansovoy otsenky fynansovoy bezopasnosty predpryyatyua / T.B.Kuzenko, A.V.Yusvalyeva // Byznesynform.- 2011.-#2(1).- S.139-141
4. Kvyatkivs'kyu Yu.V. Kryteriyi otsinky finansovoyi bezpeky sub"yektiv ahrarnoyi sfery / Yu.V. Kvyatkivs'kyu // Ekonomika APK. – 2009. - #11. – S. 70-75.
5. Yermoshenko M.M. Finansova bezpeka derzhavy: natsional'ni interesy, real'ni zahrozy stratehiya zabezpechennya / Yermoshenko. – К.: KNTEU, 2001. – 309 s.

6. Kvyatkivs'kyu Yu.V. Kryteriyi otsinky finansovoyi bezpeky sub'yektiv ahrarnoyi sfery / Yu.V. Kvyatkivs'kyu // Ekonomika APK. – 2009. - #11. – S. 70-75.
7. Papekhyn R.S. Faktory finansovoy ustoychivosti y bezopasnosti predpryyatyua: Avtoref. dys. kand. ekonom. nauk. Volhohrad., 2007. – 21s.
8. Andrushkiv B.M. Udoskonalennya metodychnoho pidkhodu do analizu kapitalizatsiyi mashynobudivnoho pidpryyemstva / B.M.Andrushkiv, L.M.Mel'nyk // Ekonomichnyy visnyk Donbasu.– 2010.– #3(21).– S.41–45
9. Yermoshenko M.M. Finansova bezpeka derzhavy: natsional'ni interesy, real'ni zahrozy stratehiya zabezpechennya / Yermoshenko. – K.: KNTEU, 2001. – 309 s.
10. Kyrychenko O.A. Vplyv inflyatsiynykh protsesiv na finansovu bezpeku pidpryyemstva / O.A. Kyrychenko, Yu.H. Kim // Ekonomika i derzhava. – 2009. - #1. – S. 13-17.
11. Poyda-Nosyk N.N. Upravlinnya vartystyu i strukturoyu kapitalu pidpryyemstva yak element finansovoyi bezpeky /N.N. Poyda-Nosyk, L.V. Petryshynets' // Finansy Ukrainy.- 2010.- #6.- S.117-124.
12. Vechkanov H.S. Ekonomicheskaya bezopasnost': Uchebnyk. – SPb.: Pyter, 2007. – S.236, 237.
13. Kartuzov Ye.P. Vyznachennya finansovoyi bezpeky pidpryyemstva: ponyattya, zmist, znachennya i funktsional'ni aspekty / Ye.P. Kartuzov // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2012. - #8(134). – S. 172-182.
14. Sukhorukov A.I., Ladyuk O.D. Finansova bezpeka derzhavy: navch. posibnyk. – K.: Tsentr uchbovoyi literatury, 2007. – S. 73.
15. Hryvkivs'ka O.V. Zabezpechennya finansovoyi bezpeky sil's'koho hospodarstva: [Monohrafiya]/ O.V. Hryvkivs'ka.- Ternopil': Aston, 2012.-340, s. 212.

АННОТАЦИЯ

ИНДИКАТОРЫ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

**ЧЕРНЕНКО Ольга Сергеевна, аспирант
ННЦ «Институт аграрной экономики»**

Рассмотрены методические подходы к определению индикаторов финансовой безопасности, главной целью которой является обеспечение его стабильного и максимально эффективного функционирования предприятия в настоящее время и высокого потенциала его развития в будущем. Установлено, что построение системы финансовой безопасности невозможно без определения индикаторов, с помощью которых можно оперативно анализировать состояние финансовой безопасности, предотвращать развитие негативных тенденций с целью внесения корректив в предпринимательскую деятельность субъектов предпринимательства. Среди разнообразия методических подходов оценки финансовой безопасности предпочтение отдается анализу финансового состояния с помощью системы коэффициентов, однако существуют несогласованные вопросы относительно методик их расчета, а разнообразие нормативных значений финансовых коэффициентов требует учета специфики отрасли.

Ключевые слова: индикаторы, финансовая безопасность, платежеспособность, финансовая устойчивость, прибыльность, пороговые значения, финансовое состояние

ANNOTATION

INDICATORS FOR ASSESSING THE FINANCIAL SECURITY OF BUSINESS ENTITIES

***CHERNENKO Olga, postgraduate student of
NSC "Institute of agrarian economy"***

Methodological approaches to the definition of indicators of financial security whose main objective is to ensure its stable and effective functioning of the enterprise in real time and high potential for its development in the future are examined. It is established that the construction of a system of financial security is impossible without the definition of indicators with which to analyze the state of financial security, to prevent the development of negative trends for the purpose of making alterations in the business activities of business entities. Among a variety of methodological approaches to the assessment of financial security preference is given to analysis of financial condition through a system of coefficients, however, there are outstanding issues regarding the methods of their calculation, and a variety of standard values of financial ratios requires industry-specific.

Keywords: indicators, financial security, solvency, financial stability, profitability, thresholds, financial condition

Інформація про авторів

ЧЕРНЕНКО Ольга Сергіївна - аспірант, ННЦ "Інститут аграрної економіки" (м. Київ), (03680, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10, e-mail: monster.ru90@mail.ru)

ЧЕРНЕНКО Ольга Сергеевна - аспірант, ННЦ "Інститут аграрної економіки" (г. Київ) (03680, г. Київ, ул. Героев Обороны, 10, e-mail: monster.ru90@mail.ru)

CHERNENKO Olga - postgraduate student NSC "Institute of agrarian economy" (Kyiv), (03680, Kyiv, Heroiv Oborony str., 10, e-mail: monster.ru90@mail.ru)